

Het nieuwe Conceptual Framework van de IASB

prof. dr. M.N. Hoogendoorn RA^{1,2}

Inleiding

In maart 2018 heeft de International Accounting Standards Board (IASB) het 'Conceptual Framework for Financial Reporting' gepubliceerd.³ Dit Conceptual Framework (CF) geeft een overzicht van de grondslagen van algemene financiële verslaggeving ('general purpose financial reporting'). Het CF heeft de volgende doelstellingen:

- Ondersteunen van de IASB bij het ontwikkelen van standaarden (International Financial Reporting Standards, IFRS) op een consistente basis;
- Ondersteunen van verschaffers van informatie indien voor een gebeurtenis of transactie geen specifieke standaard bestaat of een standaard alternatieven toelaat;
- Ondersteunen van alle partijen die betrokken zijn bij financiële verslaggeving om de standaarden te begrijpen en te interpreteren.

Het CF is zelf geen standaard. Het CF kan dan ook niet gebruikt worden om af te wijken van een specifieke IFRS met een beroep op een algemeen beginsel.

Het is niet de eerste keer dat de IASB een CF publiceert. De eerste versie stamt uit 1989 onder de titel 'Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements'. Deze versie is letterlijk vertaald opgenomen als het 'Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen' (RJ 930).

In 2004 hebben de IASB en de Amerikaanse Financial Accounting Standards Board (FASB) het initiatief genomen tot een gezamenlijke herziening van hun beide (verschillende) raamwerken. Dit leidde in 2010 tot de gezamenlijke publicatie van twee herziene hoofdstukken (hoofdstukken 1 en 2). Daarna

is de samenwerking verbroken, in lijn met de moeizame positie die de Verenigde Staten innemen ten opzichte van IFRS.⁵

De IASB heeft vervolgens in 2013 een Discussion Paper en in 2015 een Exposure Draft gepubliceerd.⁶ Het 2018 CF is daarvan de resultante.

In dit artikel bespreek ik de hoofdpunten van het 2018 CF. Het CF bestaat uit 8 hoofdstukken en aan elke hoofdstuk wijd ik een paragraaf. Per paragraaf bespreek ik eerst de belangrijkste inhoudelijke bepalingen, en maak ik daarna enkele aantekeningen daarbij (ik bespreek de verschillen met het vorige CF – ook al omdat het Nederlandse Stramien daarop is gebaseerd – en een aantal bijzondere aspecten).

Tabel 1 op de volgende pagina geeft een overzicht van de hoofdstukken van het CF, met de oorspronkelijke Engelse titel en mijn vertaling daarvan.

1. De doelstelling van algemene financiële verslaggeving

1.1. Hoofdpijnen CF

De doelstelling van algemene financiële verslaggeving is het verstrekken van financiële informatie over de rapporterende entiteit, die nuttig is voor bestaande en mogelijke toekomstige beleggers, kredietverschaffers en andere crediteuren, ten behoeve van het nemen van beslissingen in relatie tot het verschaffen van financiële middelen aan de entiteit.

Voorbeelden van economische beslissingen zijn:

- Kopen, verkopen of houden van aandelen en obligaties;
- Verstrekken of intrekken van kredieten of wijziging van de kredietvoorwaarden;

1. Ik dank prof. dr. C. Camfferman RA voor zijn waardevolle opmerkingen bij een concept van dit artikel.

2. Martin Hoogendoorn is hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en daarnaast onder andere raad bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam.

3. Tegelijkertijd met de basistekst van het Framework heeft de IASB ook enkele samenhangende documenten uitgebracht: 'Amendments to References to the Conceptual Framework in IFRS Standards', 'Basis for Conclusions', 'Feedback Statement' en 'Project Summary'.

4. Ter onderscheiding van financiële verslaggeving die gericht is op een specifiek doel of een specifieke gebruikersgroep.

5. In de Verenigde Staten mag IFRS alleen worden toegepast door buitenlandse ondernemingen die op de Amerikaanse effectenbeurs zijn genoteerd, maar niet door de Amerikaanse ondernemingen zelf. De Verenigde Staten hebben zich hiermee geïsoleerd van de rest van de ontwikkelde wereld, waar in de meeste landen IFRS verplicht of toegestaan is voor beursgenoteerde ondernemingen en enkele landen in een proces zijn om dat te bereiken (China, India).

6. De Exposure Draft is samengevat in Ralph ter Hoeven, 'Exposure Draft Conceptual Framework: Enige beschouwingen naar aanleiding van een 'filling the gap'-exercitie', *MAB*, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 9 – 19.

Tabel 1. De hoofdstukken van het Conceptual Framework

1.	The objective of general purpose financial reporting	De doelstelling van algemene financiële verslaggeving
2.	Qualitative characteristics of useful financial information	Kwalitatieve kenmerken van nuttige financiële informatie
3.	Financial statements and the reporting entity	Financiële overzichten en de rapporterende entiteit
4.	The elements of financial statements	De elementen van financiële overzichten
5.	Recognition and derecognition	Opname en verwijdering
6.	Measurement	Waardering
7.	Presentation and disclosure	Presentatie en informatieverstrekking
8.	Concepts of capital and capital maintenance	Concepten van vermogen en vermogensinstandhouding

- Uitoefening van rechten om te stemmen, of anderszins invloed uit te oefenen, op de activiteiten van het management die effect hebben op de economische middelen van de entiteit.

Om de beslissingen te kunnen nemen is informatie nodig over:

- De financiële positie van de entiteit (bezittingen en schulden);
- De veranderingen in de financiële positie: door financiële prestaties en door andere gebeurtenissen en transacties (zoals het uitgeven van aandelen);
- De effectiviteit en efficiëntie in het gebruik van de bezittingen van de entiteit.

Bij het meten van de financiële prestaties wordt het toerekeningsbeginsel ('accrual accounting') toegepast. Dit betekent dat kasstromen worden toegerekend aan de perioden waarin zij leiden tot opbrengsten en kosten. Daarnaast draagt de weergave van de ingaande en uitgaande kasstromen zelf bij aan de informatieverstrekking over financiële prestaties.

Financiële verslaggeving kan niet voorzien in alle informatie die nodig is voor besluitvorming. Ook is het niet gericht op het weergeven van de waarde van de entiteit, wel kan met behulp van de verstrekte informatie de waarde worden geschat.

1.2. Aantekeningen

Dit hoofdstuk is nauwelijks gewijzigd ten opzichte van de eerder in 2010 vastgestelde versie.

Ten opzichte van de versie van 1989 is de basisdoelstelling van financiële verslaggeving gelijk gebleven: financiële verslaggeving is gericht op het nemen van economische beslissingen. Een belangrijk verschil met de versie van 1989 is de groep gebruikers waarop die besluitvorming is gericht. Dit CF

is alleen gericht op vermogensverschaffers (eigen vermogen en vreemd vermogen), zowel huidige als mogelijke toekomstige. Het 1989 CF (en dus ook het huidige Stramien) is gericht op een brede groep gebruikers en noemt ook werknemers, cliënten, afnemers en het publiek.

Deze beperking tot een deel van de gebruikers is begrijpelijk vanuit de gedachte dat de financiële informatiebehoefte van vermogensverschaffers veelal het meest vergaand zijn en daarmee die van de andere gebruikers mede dekken. Verder staat het een entiteit altijd vrij meer informatie op te nemen die nuttig is voor een specifieke groep gebruikers. Aan de andere kant past een dergelijke beperkte benadering niet bij de steeds belangrijker wordende geïntegreerde verslaggeving, waarin financiële en niet-financiële prestaties in onderling verband worden beoordeeld door een bredere groep stakeholders.⁷

Ondanks verzoeken daartoe heeft de IASB geen onderscheid gemaakt tussen korte en lange termijn aandeelhouders. Een van de gedachten achter een dergelijk onderscheid is dat korte termijn aandeelhouders meer geïnteresseerd zijn in reële waarden (marktwaarden) dan lange termijn aandeelhouders.⁸ De IASB meent echter dat de huidige tekst van het CF tegemoetkomt aan de belangen van beide groepen.

7. Het Integrated Reporting Framework noemt overigens 'providers of financial capital' wel als de primaire doelgroep. In de praktijk wordt deze informatie breder gebruikt, bijvoorbeeld de informatie over personeelsaangelegenheden door werknemers en over milieuaspecten door milieuorganisaties.

8. Basis for Conclusions, par. BC 0.40. Hiervoor wordt ook aandacht gevraagd door EFRAG in een rapport opgesteld op verzoek van de Europese Commissie: 'Interaction of IFRS 9 and Long-Term Investment Decisions' (maart 2018).

Ik ga nog op één aspect van de doelstelling nader in: het afleggen van verantwoording, in het Engels aangeduid met de term 'stewardship'. Vanuit de Europese Unie is bepleit dat dit een afzonderlijke doelstelling is, naast het verschaffen van informatie voor economische besluitvorming. De achterliggende gedachte daarbij lijkt te zijn dat bij een doelstelling van het afleggen van verantwoording meer ruimte is voor een waardering tegen historische kostprijs, terwijl informatie voor besluitvorming eerder zou leiden tot een waardering op basis van reële waarde.⁹ De IASB heeft aan deze druk niet toegegeven en benoemt weliswaar de stewardship, maar als een aspect van de hoofddoelstelling. Ik begrijp dat wel: ook het afleggen van verantwoording heeft uiteindelijk tot doel dat de aandeelhouder, aan wie verantwoording wordt afgelegd, op basis daarvan een beslissing neemt, direct in de algemene vergadering (décharge, beloning, ontslag) dan wel indirect (kopen of verkopen van de aandelen). Ik steun ook niet de gedachte dat het afleggen van verantwoording eerder zou leiden tot een waardering op basis van historische kosten: ook bij verantwoording gaat het primair om een benadering van de mate waarin het bestuur erin is geslaagd de waarde van de entiteit te verhogen, hetgeen bij uitstek is gericht op toekomstige kasstromen. Aan de andere kant leidt deze oriëntatie op waardeverhoging niet tot een volledig op reële waarden gebaseerde balans, zoals blijkt uit hoofdstuk 6.

2. Kwalitatieve kenmerken van nuttige financiële informatie

2.1. Hoofdpijnen CF

Kwalitatieve kenmerken van nuttige informatie kenmerken de typen informatie die het meest nuttig zijn voor de gebruikers.¹⁰ Het CF onderscheidt twee soorten fundamentele kwalitatieve kenmerken en vier soorten verbeterende ('enhancing') kenmerken.

De twee fundamentele kwalitatieve kenmerken zijn relevantie ('relevance') en getrouwe weergave ('faithful representation').

Relevante informatie biedt de mogelijkheid om een verschil te maken in de beslissingen die gebruikers nemen. Daartoe heeft de informatie voorspellende waarde (input voor voorspellingen van toekomstige uitkomsten), bevestigende waarde (voorzien in feedback op eerdere evaluaties), of beide. Onderdeel van relevantie is de materialiteit van informatie: deze is entiteitsspecifiek en afhankelijk van de specifieke aard en omvang. Zo kan informatie in het algemeen relevant zijn (bijvoorbeeld de waarde van voorraden), maar voor een individuele onder-

neming niet materieel (er zijn geen of weinig voorraden).

Getrouwe weergave betekent dat de relevante informatie op een getrouwe wijze dient te worden gepresenteerd, in overeenstemming met de economische realiteit. Elementen van getrouwe weergave zijn:

- Volledigheid: alle voor de gebruiker noodzakelijke informatie wordt verschaft;
- Neutraliteit: de verschaft informatie bevat geen vooringenomenheid ('bias'), waardoor bepaalde informatie meer nadruk krijgt om gebruikers te beïnvloeden;
- Zonder fouten: de informatie bevat geen fouten, waarbij in het geval van schattingen deze zorgvuldig tot stand komen en worden toegelicht.

Beide fundamentele kwalitatieve kenmerken zijn van evenveel belang. Toch kan soms een trade-off nodig zijn, bijvoorbeeld als de meest relevante informatie slechts met een grote mate van onzekerheid kan worden verkregen: het kan dan nuttiger zijn om iets minder relevante informatie te geven, maar met een lagere mate van waarderingsonzekerheid.

Het CF onderscheidt voorts de volgende vier verbeterende kenmerken, kenmerken die het nut van informatie vergroten:

- Vergelijkbaarheid ('Comparability'): informatie wordt verstrekt die vergelijkbaar is met die van andere entiteiten;
- Verifieerbaarheid ('Verifiability'): verschillende onafhankelijke waarnemers kunnen consensus bereiken over de getrouwe weergave van de informatie;
- Tijdigheid ('Timeliness'): informatie is nuttiger naarmate zij eerder wordt verstrekt;
- Begrijpelijkheid ('Understandability'): het classificeren, karakteriseren en presenteren van informatie vindt op heldere en consistente wijze plaats.

Deze verbeterende kenmerken dienen zoveel mogelijk te worden toegepast, maar zijn ondergeschikt aan de beide fundamentele kenmerken.

Het CF noemt in deze sectie ten slotte nog een kosten-batenafweging als een beperkende factor: de kosten die worden gemaakt om de informatie te verstrekken dienen te worden gerechtvaardigd door de baten die de informatieverstrekking oplevert. Deze afweging wordt gemaakt op het niveau van de IASB, bij het ontwikkelen van standaarden, en niet door de individuele entiteit zelf.¹¹ De kosten-batenafweging kan er daarom toe leiden dat in een specifieke standaard een entiteit niet verplicht wordt de meest relevante informatie te verstrekken, omdat dat te kostbaar zou kunnen zijn.

9. Basis for Conclusions, par. BC 1.139.

10. Zie ook Martin Hoogendoorn, 'Algemene beginselen en het Conceptual Framework', MAB, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 20-29.

11. Een uitzondering hierop kan zijn dat een entiteit een beroep moet doen op het CF omdat IFRS niet voorziet in de verwerking in de jaarrekening van de onderhavige transactie of gebeurtenis.

2.2. Aantekeningen

Net als voor hoofdstuk 1 geldt dat dit hoofdstuk nauwelijks is gewijzigd ten opzichte van de eerder in 2010 vastgestelde versie. Wel zijn er belangrijke wijzigingen ten opzichte van het 1989 CF. Daarin werden vier kwalitatieve kenmerken onderscheiden: begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid. Het eerste en laatste kenmerk zijn 'gedegradéerd' tot verbeterend kenmerk. Relevantie is een fundamenteel kenmerk geworden. Het meest opvallend is dat betrouwbaarheid als kwalitatief kenmerk is verdwenen. Getrouwe weergave, dat in het 1989 CF een subkenmerk van betrouwbaarheid was, is nu 'gepromoveerd' tot fundamenteel kenmerk. Het belangrijkste argument van de IASB om betrouwbaarheid niet meer te benoemen als een kwalitatief kenmerk, is dat dit zou leiden tot misverstand. Een te grote nadruk op betrouwbare financiële informatie zou kunnen leiden tot het verkiezen van historische kosten boven reële waarden omdat historische kosten nu eenmaal betrouwbaarder zijn te meten, terwijl reële waarden wellicht relevanter zijn.

Voor het vervallen van het kenmerk van betrouwbaarheid heb ik weinig begrip. Het argument dat de IASB gebruikt is niet sterk. Misverstanden over een begrip moeten niet worden opgelost door het begrip te schrappen, maar moeten leiden tot verduidelijkingen. Juist het benoemen van zowel relevantie als betrouwbaarheid geeft duidelijk aan dat sprake kan zijn van een onderlinge afweging, waarbij soms de relevantie de overhand krijgt (als de betrouwbaarheid voldoende is) en in andere gevallen betrouwbaarheid. Het element getrouwe weergave bevat aspecten die even goed passen bij relevantie. De EU heeft ook zijn best gedaan om betrouwbaarheid weer terug in het CF te krijgen, maar is daarin niet geslaagd. Wel is, als 'compromis', de in 2.1 weergegeven beschouwing toegevoegd over waarderingsonzekerheid.

Er is nog een tweede aspect waar de EU zich sterk voor heeft gemaakt: de rol van voorzichtigheid ('prudence'). In het 1989 CF is voorzichtigheid opgenomen als een subkenmerk van betrouwbaarheid en omschreven als het inbouwen van een mate van zorg bij het vormen van de oordelen die nodig zijn bij het maken van de noodzakelijke schattingen in situaties van onzekerheid. In de 2010 versie van hoofdstuk 2 werd voorzichtigheid niet meer genoemd. Onder de druk van de EU is dit begrip weer opgenomen in het 2018 CF als toelichting op het aspect neutraliteit (onder getrouwe weergave), in essentie op dezelfde wijze als in het 1989 CF.

Neutraliteit krijgt de betekenis van 'zonder vooroordeel' ('without bias'). De IASB maakt onderscheid tussen 'cautious prudence', voorzichtigheid in schattingen (zoals deze nu is geformuleerd in het CF), en 'asymmetric prudence', voorzichtigheid in de vorm van het asymmetrisch verantwoorden van baten en lasten. De IASB heeft er bewust voor gekozen de asymmetrische voorzichtigheid niet in het CF op te nemen, omdat dit ertoe zou kunnen lei-

den dat ongerealiseerde baten nooit in het resultaat mogen worden opgenomen.¹²

Inzake de 'cautious prudence' stelt de IASB dat dit de neutraliteit ondersteunt. En inzake asymmetrie tussen baten en lasten wordt gesteld dat dit mogelijk is zonder dat dit de neutraliteit aantast.¹³ Toch is dat lastig te begrijpen. Ik voel tussen neutraliteit en voorzichtigheid juist een spanning: neutraliteit betekent in essentie dat baten en lasten op gelijke wijze worden behandeld, maar voorzichtigheid impliceert juist dat baten lager worden geschat of later worden verantwoord dan lasten. In bestaande standaarden worden baten en lasten in veel gevallen ook asymmetrisch behandeld: zo mogen winsten op voorraden pas worden verantwoord als de voorraden zijn verkocht en moeten verliezen al in aanmerking worden genomen als ze worden verwacht. Dat is prima verslaggeving, maar het is eerder voorzichtig dan neutraal. Maar neutraliteit moet dus blijkbaar ook naar de mening van de IASB niet al te letterlijk worden opgevat, in de zin dat ook asymmetrische verslaggeving neutraal kan zijn. In de woorden van Ter Hoeven¹⁴: 'Enige taalkundige acrobatie is hier de IASB niet vreemd'.

3. Financiële overzichten en de rapporterende entiteit

3.1. Hoofdpijnen CF

Dit hoofdstuk van het CF beschrijft de verschillende soorten financiële overzichten waarmee de doelstelling van financiële verslaggeving kan worden bereikt (zie paragraaf 1.1):

- Het overzicht van de financiële positie ('statement of financial position'), met activa, verplichtingen en eigen vermogen;
- Het overzicht van de financiële prestaties ('statement of financial performance'), met opbrengsten en kosten; en
- Overige overzichten en toelichtingen.

Deze overzichten worden opgemaakt voor een specifieke periode: het boekjaar ('reporting period'). Daarbij wordt uitgegaan van continuïteit van de rapporterende entiteit, tenzij die veronderstelling niet juist is.

Een tweede hoofdonderdeel in dit hoofdstuk is het definiëren van de rapporterende entiteit ('reporting entity'), de entiteit die financiële overzichten opstelt (vrijwillig of verplicht). De rapporterende entiteit kan een juridische entiteit zijn, maar ook een onderdeel van een juridische entiteit, of een combinatie van entiteiten. Niet elke willekeurige combinatie van activa en verplichtingen kan een

12. Basis for Conclusions, paragraaf BC 2.42.

13. Basis for Conclusions, paragraaf BC 2.44.

14. Ralph ter Hoeven, 'Exposure Draft Conceptual Framework: Enige beschouwingen naar aanleiding van een 'filling the gap'-exercitie', MAB, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 17.

rapporterende entiteit zijn, de informatiebehoeften van gebruikers van de financiële overzichten dienen hierbij centraal te staan.

In relatie tot de rapporterende entiteit onderscheidt het CF drie soorten overzichten:

- Geconsolideerde financiële overzichten ('consolidated financial statements'), van een moedermaatschappij en haar dochterondernemingen;
- Niet-geconsolideerde financiële overzichten ('unconsolidated financial statements'), van alleen de moedermaatschappij;
- Gecombineerde financiële overzichten ('combined financial statements'), van twee of meer entiteiten die niet zijn verbonden als moeder en dochter.

3.2. Aantekeningen

Dit hoofdstuk is geheel nieuw. Het zal weinig invloed hebben op de herziening van de bestaande standaarden. Het meest bijzondere is dat duidelijk is geworden dat ook een financieel overzicht van een deel van een juridische entiteit of van een combinatie van juridische entiteiten kan worden opgesteld in overeenstemming met IFRS.

Ik maak enige opmerkingen over de gehanteerde begrippen.

Het begrip 'financieel overzicht' is ruimer dan alleen een jaarrekening, maar kan ook halfjaarberichten of andere overzichten betreffen.

De term 'overzicht van de financiële positie' komt ook al voor in IAS 1¹⁵ en heet in de praktijk vaak de balans ('balance sheet'). Dat begrip heeft de IASB al jaren geleden verlaten en vervangen door een term die de inhoud van het overzicht beter omschrijft, zonder overigens te verbieden dat ondernemingen in hun jaarrekeningen de term balans blijven gebruiken. Ik zal hierna ook het begrip balans blijven gebruiken (zoals in het begrip balansdatum).

Het 'overzicht van financiële prestaties' kan één of twee overzichten betreffen. De terminologie is vrij nieuw. Bij één overzicht hanteert IAS 1 de term 'statement of comprehensive income' (de RJ hanteert hiervoor de term 'overzicht totaalresultaat'). Bij twee overzichten wordt daarnaast afzonderlijk een 'statement of profit or loss' opgenomen. De Nederlandse wettelijke term daarvoor is 'winst- en verliesrekening', waarbij het subtiele verschil tussen 'winst en verlies' en 'profit or loss' opvalt.

Het kasstroomoverzicht ('cash flow statement') wordt niet als zodanig in het CF genoemd, maar wel wordt gesteld dat inzicht moet worden gegeven in kasstromen.

De term 'niet geconsolideerde financiële overzichten' is beperkt tot de enkelvoudige jaarrekening van een moedermaatschappij die ook een geconsolideerde jaarrekening opmaakt. In de huidige IAS 27 wordt hiervoor de term 'separate financial statements' gebruikt. De enkelvoudige jaarrekening van een dochtermaatschappij die niet tevens moeder-

maatschappij is, wordt niet benoemd (behalve ter zijde als 'a subsidiary's own financial statements').

4. De elementen van financiële overzichten

4.1. Hoofdpijnen CF

Het CF onderscheidt vijf elementen van financiële overzichten: activa ('assets'), vreemd vermogen ('liabilities'), eigen vermogen ('equity'), baten ('income') en lasten ('expenses').¹⁶

Een actief is een huidig economisch middel onder de beschikkingsmacht van de entiteit als een gevolg van gebeurtenissen uit het verleden. Een economisch middel is een recht dat de mogelijkheid in zich heeft om daarmee economische voordelen te behalen.

Dat recht kan zich al dan niet weerspiegelen in een verplichting van een andere entiteit. Vele rechten ontstaan door middel van contracten of wetgeving. Het recht is alleen een actief indien het in potentie tot economische voordelen leidt. Het behalen van economische voordelen hoeft niet zeker te zijn, zelfs niet waarschijnlijk, er kan slechts een kleine kans op bestaan. Als er een kleine kans bestaat op economische voordelen kan dat wel gevolgen hebben voor het in de balans opnemen van het actief en voor de waardering daarvan (zie paragraaf 5 en 6). Er is alleen sprake van een actief indien de entiteit beschikkingsmacht heeft over het recht, hetgeen vaak betekent dat het recht juridisch kan worden afgedwongen.

Er is sprake van vreemd vermogen bij een huidige verplichting ('obligation') van de entiteit om een economisch middel over te dragen als een gevolg van gebeurtenissen uit het verleden. Er is sprake van een verplichting indien de entiteit geen praktische mogelijkheid heeft om aan zijn plicht of verantwoordelijkheid te ontkomen. Deze plicht of verantwoordelijkheid komt veelal voort uit contracten of wetgeving, maar kan ook voortkomen uit gebruikelijke praktijken van de entiteit, gepubliceerd beleid of specifieke uitspraken en kan ook afhangen van toekomstige acties die door de entiteit worden ondernomen (zoals het uitvoeren van activiteiten of het gebruik maken van opties in een contract). Net als bij een actief kan de kans dat economische voordelen moeten worden overgedragen klein zijn. Er is alleen sprake van een verplichting indien deze voortkomt uit gebeurtenissen in het verleden. Daartoe is vereist dat de entiteit reeds economische voordelen heeft verkregen of een activiteit heeft uitgevoerd met als gevolg dat de entiteit een economisch middel dient over te dragen. Een verplichting uit hoofde van een afgesloten contract waarbij prestatie en tegenprestatie nog niet zijn verricht (zoals

15. IAS 1, Presentation of Financial Statements.

16. Zie ook Jan Backhuijs, 'Enkele gedachten over activa, vreemd vermogen en eigen vermogen in het conceptueel framework van de IASB', *MAB*, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 30 – 40.

de verplichting om uit hoofde van een arbeidscontract salaris te betalen, terwijl de werknemer nog arbeidsprestaties moet verrichten) is daarom geen vreemd vermogen in de balans. Dit wordt wel een 'executory contract' genoemd.

De drie andere elementen zijn afgeleiden van activa en verplichtingen. Het eigen vermogen is het verschil tussen beide. Baten zijn toename van activa of afname van verplichtingen die resulteren in een toename van het eigen vermogen, anders dan door stortingen van eigenvermogensverschaffers. Lasten zijn het spiegelbeeld: afname van activa of toename van verplichtingen die resulteren in een afname van het eigen vermogen, anders dan door onttrekkingen door eigenvermogensverschaffers. Benadrukt wordt dat, hoewel baten en lasten zijn gedefinieerd in termen van veranderingen in activa en verplichtingen, informatie over baten en lasten net zo belangrijk is als informatie over activa en verplichtingen.

Inzake activa en verplichtingen gaat het CF ook in op de 'verwerkingseenheid' ('unit of account'). Daarmee wordt bedoeld de mate van groepering van activa en verplichtingen ten behoeve van het toepassen van opnamecriteria (zie paragraaf 5) en waarderingsgrondslagen (zie paragraaf 6). Dit kan zowel betrekking hebben op het onderscheiden van componenten (zoals in de componentenbenadering van materiële vaste activa) als op het samenvoegen van individuele onderdelen (zoals bij een portefeuille van identieke effecten). Bij de keuze van de eenheid van post zijn de primaire kwaliteitskenmerken relevantie en getrouwe weergave (zie paragraaf 2) leidend. Daarbij kan de aard van de activiteiten die door de entiteit worden uitgeoefend van invloed zijn.

Het op getrouwe wijze weergeven van de rechten en verplichtingen impliceert dat de economische realiteit centraal staat en niet de juridische vorm ('substance over form').

4.2. Aantekeningen

Eerst iets over de lastige vertaling van het begrip 'liability'. Ik heb 'liability' hier vertaald met vreemd vermogen en 'obligation' met verplichting. De officiële vertaling van 'liability' van Van Dale is verplichting of passiva. Passiva is onjuist, dat omvat zowel eigen vermogen als vreemd vermogen, ook al wordt dit begrip soms ook gebruikt indien verplichting wordt bedoeld (zoals in RJ 216 inzake Fusie en overnames). Zou ik verplichting gebruiken als vertaling van 'liability', dan zou de definitie tautologisch zijn: 'een verplichting is een verplichting ...'. Niettemin leidt het hanteren van het begrip 'verplichting' als vertaling voor 'liability' wel tot meer soepele formuleringen en pas ik het hierna in de meeste gevallen toe.

In de definitie van een actief in het vorige CF was als kenmerk opgenomen dat uit het middel naar verwachting economische voordelen naar de entiteit zullen vloeien. Het belangrijkste verschil met de nieuwe definitie is dat het aspect 'naar verwachting' is geschrapt: het gaat om de *mogelijkheid* eco-

nomische voordelen te behalen, en de kans daarop mag zelfs klein zijn.

Eenzelfde wijziging heeft plaatsgevonden bij de definitie van vreemd vermogen. Nieuw in de definitie van vreemd vermogen is het criterium dat de entiteit geen praktische mogelijkheid heeft om aan zijn plicht of verantwoordelijkheid te ontkomen. Dat omvat zowel de juridische verplichtingen als de uit IAS 37¹⁷ bekende feitelijke verplichtingen ('constructive obligations'). Verplichtingen kunnen zowel voorzieningen als schulden betreffen. De nieuwe definitie van verplichtingen is niet consistent met IAS 37 en met de daaruit afgeleide interpretatie IFRIC 21.¹⁸ Ik licht dit toe met IFRIC 21: op grond van deze interpretatie mag geen verplichting voor een heffing (bijvoorbeeld een belasting op basis van de omzet van het voorafgaande jaar) worden verantwoord indien deze op balansdatum nog niet onvoorwaardelijk vaststaat en kan worden voorkomen doordat bijvoorbeeld na balansdatum de entiteit zijn activiteiten niet voortzet. Omdat er in dat geval geen *praktische* mogelijkheid is om aan de heffing te ontkomen, zal op basis van de nieuwe definitie sprake zijn van een verplichting op balansdatum. Ik merk op dat IAS 37 en IFRIC 21 niet door het CF worden 'overruled', en dat de huidige regels van kracht blijven totdat deze zijn aangepast.

Overigens is het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen bij de IASB nog onderwerp van discussie. Daarover is in juni 2018 een Discussion Paper verschenen: 'Financial Instruments with Characteristics of Equity'. De uitkomsten van dat project kunnen leiden tot aanpassingen van het CF.

Het in het oude CF gekozen uitgangspunt van een balansbenadering, waarbij primair activa en verplichtingen worden gedefinieerd en baten en lasten daarvan worden afgeleid, is in het nieuwe CF gehandhaafd. Het is een opvallende keuze in het licht van de doelstelling om bij te dragen aan de oordeels- en besluitvorming van gebruikers. Bij gebruikers wordt namelijk in de meeste gevallen meer nadruk gelegd op de in een periode behaalde resultaten, dan op het balansbeeld.¹⁹ Het uitgangspunt van een balansbenadering betekent dat resultaten worden verantwoord die een vertroebeling kunnen geven van de prestaties in een boekjaar. Een bekend voorbeeld is het op het moment van overname als bate boeken van negatieve goodwill, terwijl de negatieve goodwill samenhangt met verwachte negatieve opbrengsten in toekomstige jaren; deze verantwoording is een gevolg van het feit dat negatieve goodwill niet voldoet aan de definitie van een verplichting. Ook het direct als last boeken van acquisitiekosten bij een overname of van transactiekosten bij waardering van een actief of

17. IAS 37 'Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets'.

18. IFRIC Interpretation 21 'Levies'.

19. Zie het overtuigende artikel van I.L. Dichev, 'On the balance sheet model of financial reporting', *Accounting Horizons*, 22 (4), p. 435 – 470.

verplichting tegen reële waarde zijn verschijnselen van de balansbenadering.

De keuze voor de balansbenadering wordt door de IASB onderbouwd als effectiever, efficiënter en strikter dan wanneer baten en lasten voorop zouden worden gesteld.²⁰ De kritiek op de balansbenadering heeft er wel toe geleid dat in het CF uitdrukkelijk wordt benadrukt dat informatie over baten en lasten net zo belangrijk is als die over activa en verplichtingen. Maar in het CF wordt aan die stelling vervolgens slechts op matige wijze invulling gegeven²¹ (zie paragraaf 7).

Niet alle activa en verplichtingen worden in de balans opgenomen (en dat heeft ook gevolgen voor het opnemen van eigen vermogen, baten en lasten). Dat geldt alleen indien ook aan de voorwaarde voor opname is voldaan (zie paragraaf 5). Inzake de baten en lasten geldt dat sommige worden opgenomen in de winst- en verliesrekening en andere alleen of tijdelijk in het overzicht totaalresultaat (zie paragraaf 7).

5. Opname en verwijdering

5.1. Hoofdlijnen CF

Zoals aangegeven worden niet alle activa en verplichtingen, zoals gedefinieerd in paragraaf 4, ook in de balans opgenomen. Het CF bevat in dat verband criteria voor het opnemen in de balans ('recognition'). Deze criteria zijn gekoppeld aan de kwalitatieve kenmerken relevantie en getrouwe weergave.

Mogelijk leidt het opnemen in de balans niet tot *relevante* informatie indien het onzeker is of een actief of verplichting bestaat of indien de waarschijnlijkheid van een instroom of uitstroom van economische middelen laag is.

De *getrouwe weergave* kan in gevaar komen indien de waarderingsonzekerheid erg hoog is, bijvoorbeeld indien de waardering bepaald wordt door schatting van toekomstige kasstromen waarbij het interval van mogelijke uitkomsten buitengewoon breed is en de kansen van iedere uitkomst moeilijk zijn te schatten, of wanneer de waardering buitengewoon gevoelig is voor kleine veranderingen in de schatting, of wanneer de waardering buitengewoon lastig of subjectief is. Daarbij is het belangrijk niet alleen te kijken naar de waardering in de balans, maar ook naar de gevolgen voor de winst- en verliesrekening. Het al dan niet ontstaan van een

inconsistente weergave van gerelateerde activa en verplichtingen ('accounting mismatch') kan een reden zijn om een post met veel waarderingsonzekerheid toch op te nemen. Voorts kan er door het geven van een toelichting voldoende grond zijn om posten met hoge waarderingsonzekerheid toch op te nemen, omdat zo alsnog een getrouwe weergave ontstaat.

Naast het vraagstuk van het opnemen in de balans, komt in dit hoofdstuk ook dat van het verwijderen uit de balans ('derecognition') aan de orde. Een actief wordt gewoonlijk van de balans gehaald indien de entiteit de beschikkingsmacht daarover is kwijtgeraakt. Voor een verplichting is verwijdering gewoonlijk aan de orde indien deze is vervallen. Ook een deel van een actief of verplichting kan worden verwijderd uit de balans. Soms dienen activa of verplichtingen die zijn overgedragen aan een andere entiteit toch in de balans van de overdragende entiteit verantwoord te blijven, bijvoorbeeld omdat de overdragende entiteit nog steeds alle risico's inzake het actief heeft.

5.2. Aantekeningen

Een van de belangrijkste inhoudelijke veranderingen in het CF is wat mij betreft dit hoofdstuk, namelijk het criterium voor opname van activa en verplichtingen. In het oude CF was als criterium geformuleerd dat opname alleen zou geschieden indien het waarschijnlijk ('probable') was dat in de toekomst ingaande of uitgaande kasstromen zouden ontstaan. Waarschijnlijkheid werd daarbij ingevuld met een kans van meer dan 50% ('more likely than not').²² Op basis van de nu geformuleerde criteria zullen activa en verplichtingen veel vaker in de balans worden opgenomen. De belangrijkste redenen voor niet-opname zijn nu gelegen in bestaansonzekerheid, een lage waarschijnlijkheid van toekomstige kasstromen of een hoge mate van waarderingsonzekerheid. De gedachte hierachter is dat het kleine verschil tussen een kans van 51% of van 49% onder het oude CF een groot gevolg had voor de weergave van financiële resultaten en positie.

Zolang de standaarden nog niet zijn aangepast aan het CF, blijft het waarschijnlijkheidscriterium in individuele gevallen wel van kracht. Dit geldt bijvoorbeeld bij het in de balans opnemen van uitgaven voor ontwikkelingskosten (IAS 38), latente belastingvorderingen uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie (IAS 12) en voorzieningen (IAS 37).²³

20. Feedback Statement, p. 15; Basis for Conclusions, BC 4.94.

21. Zie ook Arjan Brouwer, Arshia Faramarzi en Martin Hoogendoorn, 'Does the Conceptual Framework provide adequate concepts for reporting information about performance?', *Accounting in Europe*, 11 (1/2), 2014, pag. 235 – 257; Arjan Brouwer, 'De invloed van het nieuwe Conceptual Framework op de rapportage over prestaties binnen IFRS', *MAB*, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 41 - 49

22. Deze invulling was niet opgenomen in het oude CF, maar is geïntroduceerd in IAS 37 (par. 23). Ook in de IFRS Glossary is deze betekenis opgenomen. Zie ook M.N. Hoogendoorn, 'De schaal van waarschijnlijkheid', *Tijdschrift voor Jaarrekeningenrecht* 2017, nr. 6, p. 153 - 154.

23. Ralph Ter Hoeven, 'Exposure Draft Conceptual Framework: Enige beschouwingen naar aanleiding van een 'filling the gap'-exercitie', *MAB*, 90^e jaargang,

De criteria voor verwijdering waren niet opgenomen in het oude CF. Wel is dit criterium van oudsher verwoord in de standaarden over financiële instrumenten. Bij het verwijderen van activa in het CF wordt het verlies van beschikkingsmacht omschreven als het primaire criterium. In de huidige IFRS 9²⁴ (par. 3.2.6) wordt in eerste instantie gekeken naar de overdracht van economische voordelen en risico's. De IASB geeft in een toelichting²⁵ aan zowel de beschikkingsmachtbenadering (die ziet op de activa en verplichtingen die na overdracht zijn achtergebleven) als de benadering van economische voordelen en risico's (die ziet op de veranderingen van activa en verplichtingen) valide zijn en dat in het CF geen benadering wordt voorgeschreven. De tekst van het CF zelf is op dit punt niet heel duidelijk.

6. Waardering

6.1. Hoofdlijnen CF

Dit is het meest omvangrijke hoofdstuk in het CF. Het CF onderscheidt twee basiswaarderingsgrondslagen: historische kostprijs ('historical cost') en actuele waarde ('current value').

De historische kostprijs geeft informatie die is afgeleid van de prijs van een transactie. Waardering van activa en verplichtingen op basis van historische kostprijs houdt mede in dat deze wordt geactualiseerd. Actualisering van een actief vindt plaats vanwege:

- Gebruik van het actief (afschrijvingen);
- Ontvangen betaling voor het actief;
- Het niet meer kunnen terugverdienen van de kostprijs (bijzondere waardevermindering, 'impairment');
- De bijboeking van rentekosten die samenhangen met de financiering van het actief.

Actualisering van een verplichting is een gevolg van:

- Het doen van betalingen;
- Het toenemen van de verplichting doordat de historische kosten niet meer voldoende zijn om aan de verplichting te voldoen (de verplichting wordt dan 'onerous');
- De bijboeking van rentekosten die samenhangen met de financieringscomponent van de verplichting.

januari/februari 2016, p. 9 - 19). Hij vraagt zich af 'of de IASB het uiteindelijk aandurft' om het waarschijnlijkheidscriterium te laten vallen op standaard-bij-standaard niveau. Ik denk dat dit gaat gebeuren, omdat anders de geloofwaardigheid van het CF ter discussie komt te staan.

24. IFRS 9 'Financial Instruments'.

25. Feedback Statement, pag. 17; Basis for Conclusions, BC 5.28.

Eén van de verschijningsvormen van historische kostprijs is de geamortiseerde kostprijs.

De actuele waarde geeft informatie over de situatie op de datum van waardering. Verschijningsvormen van actuele waarde zijn:

- Reële waarde ('fair value'): de prijs die zou worden ontvangen bij verkoop van een actief of de prijs die zou moeten worden betaald om een verplichting over te dragen in een ordelijke transactie tussen marktparticipanten op de waarderingsdatum; de reële waarde reflecteert de huidige verwachtingen van marktparticipanten over het bedrag en de timing van en de onzekerheid over toekomstige kasstromen.
- Bedrijfswaarde ('value in use') voor activa en nakomingswaarde ('fulfillment value') voor verplichtingen: het bedrag dat een reflectie is van de entiteit zelf over het bedrag en de timing van en de onzekerheid over de toekomstige kasstromen.
- Actuele kostprijs ('current cost'): het bedrag dat zou worden betaald om een gelijkwaardig actief te verwerven of dat zou kunnen worden ontvangen om een gelijkwaardige verplichting op zich te nemen. Anders dan de overige verschijningsvormen van actuele waarde is de actuele kostprijs gebaseerd op de inkoop (kosten), niet op verkoop (opbrengsten).

De keuze voor een specifieke waarderingsgrondslag wordt bepaald door de relevantie en de getrouwe weergave. Aspecten van relevantie zijn:

- De kenmerken van het actief of de verplichting, zoals de variabiliteit van kasstromen en de gevoeligheid voor marktfactoren of andere risico's. Daaruit volgt, zo stelt het CF, dat een historische kostprijs geen relevante informatie over een derivaat geeft.
- De bijdrage aan toekomstige kasstromen, waarbij een rol speelt of de kasstromen direct optreden dan wel in combinatie met andere economische middelen, en wat de aard van de bedrijfsactiviteiten is. Het CF stelt in dit verband dat voor activa die in combinatie worden gebruikt om goederen of diensten te produceren de historische kostprijs relevante informatie kan geven over de in een periode behaalde marges.

Aspecten van getrouwe weergave zijn:

- Waarderingsinconsistentie: financiële overzichten waarin een 'accounting mismatch' is opgenomen geven mogelijk geen getrouw beeld van de financiële positie en de financiële resultaten.
- Waarderingsonzekerheid: het bestaan van onzekerheid betekent niet noodzakelijkerwijze dat een waarderingsgrondslag ongeschikt is, maar een te hoge mate van onzekerheid kan het noodzakelijk maken een andere waarderingsgrondslag te kiezen.

Bij de selectie van waarderingsgrondslagen kunnen kostenoverwegingen een rol spelen. De kosten

van waardering tegen historische kosten zullen veelal lager zijn dan die bij waardering tegen actuele waarde (met uitzondering van de reële waarde bij frequente marktnoteringen).

Bij de keuze van de waarderingsgrondslag dienen zowel de effecten op de balans als op de winst- en verliesrekening en het overzicht totaalresultaat te worden betrokken. De verschillende factoren en de kostenoverwegingen kunnen leiden tot verschillende waarderingsgrondslagen voor verschillende activa, verplichtingen, baten en lasten ('mixed measurement').

6.2. Aantekeningen

Ook in het oude CF was een hoofdstuk over waardering opgenomen, maar dat was heel beknopt en beperkte zich tot een opsomming van mogelijke grondslagen. De individuele standaarden kenden daarom geen referentiekader bij de keuze voor de toepasselijke waarderingsgrondslag. Dit hoofdstuk bevat een dergelijk kader wel en is daarom een grote verbetering van het CF.

Inzake de opsomming van waarderingsgrondslagen noteer ik de volgende aspecten, mede in vergelijking met die in het oude CF:

- Het begrip reële waarde kwam opvallend genoeg in de opsomming in het oude CF niet voor, terwijl het een dominant begrip is geworden in de standaarden.
- Ook bedrijfswaarde en nakomingswaarde zijn nieuwe waardebegrippen, waarbij vooral opvalt dat het begrip nakomingswaarde in de individuele standaarden nog niet voorkomt;
- De in het oude CF opgenomen begrippen 'realisable (settlement) value' en 'present value' zijn niet meer opgenomen.
- Gehandhaafd is het begrip 'current cost', in het Stramien vertaald met vervangingswaarde en door mij in dit artikel met actuele kostprijs. 'Replacement value' in de zin van vervangingswaarde werd en wordt niet genoemd. Dat het begrip 'current cost' gehandhaafd is, is op zich verrassend, omdat het in de standaarden geen toepassing heeft gevonden. Of de invulling van dit begrip aansluit op die van de Nederlandse wetgever²⁶ is niet duidelijk: het lijkt of de invulling eerder uitgaat van een actuele aanschafprijs in de huidige staat van het actief dan die van een actuele nieuwprijs minus afschrijvingen. Voorts is de actuele kostprijs in het CF, anders dan in de Nederlandse wet, ook van toepassing op verplichtingen.

26. Zie Kees Camfferman, 'Schoonheidsgebreken in de leer van de actuele kostprijs', *MAB*, 90^e jaargang, november 2016, pag. 459 – 470, en Arjan Brouwer, Martin Hoogendoorn en Jildit van Breukelen, 'Waardering tegen actuele waarde, waaronder toepassing van actuele kostprijs', *MAB*, 91^e jaargang, november/december 2017, pag. 331 – 343.

Uit het CF blijkt dat zowel waardering tegen actuele waarde als tegen historische kostprijs in verschillende gevallen kunnen bijdragen aan de doelstelling van verslaggeving.²⁷ Opvallend is dat in het CF uitdrukkelijk wordt gesteld dat het niet passend is derivaten te waarderen tegen kostprijs, een mogelijkheid die de Nederlandse wet- en regelgeving wel biedt.

7. Presentatie en informatieverschaffing

7.1. Hoofdlijnen CF

Het uitgangspunt dat het CF neemt op het gebied van presentatie en informatieverschaffing is het bereiken van effectieve communicatie. Dat betekent:

- Het leggen van nadruk op doelstellingen en principes en niet op regels;
- Het classificeren van informatie op zodanige wijze dat gelijksoortige posten worden gegroepeerd en ongelijksoortige posten van elkaar worden gescheiden;
- Het aggregeren van informatie op zodanige wijze dat relevante informatie niet ondersneeuwt door het opnemen van teveel onnodige details of door een te hoge mate van aggregatie.

Een belangrijk aspect van classificatie is de verantwoording van baten en lasten in hetzij de winst- en verliesrekening, hetzij buiten de winst- en verliesrekening als overig onderdeel van het totaalresultaat ('other comprehensive income', vaak aangeduid met de afkorting OCI). Indien een entiteit zijn prestaties in één overzicht opneemt, is winst of verlies een tussentelling daarin. Het CF benadrukt dat beide soorten baten en lasten van belang zijn voor het inzicht in de prestaties van de entiteit.

Omdat de winst- en verliesrekening de primaire bron is voor informatie over de prestaties, is het uitgangspunt dat in beginsel alle baten en lasten daarin worden opgenomen. Het CF laat echter de mogelijkheid open dat in specifieke standaarden de IASB ervoor kiest om bepaalde veranderingen van de actuele waarde van een actief of verplichting buiten de winst- en verliesrekening op te nemen, namelijk indien daardoor meer relevante informatie over of een getrouwer beeld wordt gegeven van de prestaties van een entiteit. Alle baten en lasten die samenhangen met waardering tegen historische kostprijs worden altijd opgenomen in de winst- en verliesrekening. Dat geldt ook indien een component van een verandering in de actuele waarde afzonderlijk wordt verwerkt en bepaald op basis van historische kostprijs, zoals een rentebate.

27. Hetgeen aansluit op de oratie van Ralph ter Hoeven, *De zin en onzin van fair value in de jaarrekening: de zoektocht naar natuurlijke breuklijnen in het historische kostrijsooppervlak*, inaugurele rede, Rijksuniversiteit Groningen, 20 juni 2006.

Indien bij het ontwikkelen van een standaard wordt gekozen om gebruik te maken van de optie baten en lasten buiten de winst- en verliesrekening te verantwoorden, dan is het uitgangspunt dat deze bate of last in een toekomstige periode alsnog wordt genomen in de winst- en verliesrekening (gewoonlijk aangeduid met 'recycling'). Daarvan kan worden afgezien indien de eisen van relevantie en getrouwe weergave zich daartegen verzetten, bijvoorbeeld indien er geen duidelijke periode kan worden aangewezen waarin recycling zou moeten plaatsvinden.

7.2. Aantekeningen

Dit is een geheel nieuw hoofdstuk. De algemene bepalingen inzake informatievervalsing passen bij het al enige jaren lopende project van de IASB dat wordt aangeduid met 'Better Communication'.²⁸ Daarin wordt vooral gekozen voor meer op principes gebaseerde bepalingen, om de indruk weg te nemen dat alle door de IASB genoemde informatie-elementen moeten worden verschaft (het gaat alleen om informatie van materieel belang, zie paragraaf 2) en om te benadrukken dat soms meer informatie moet worden verschaft dan specifiek in standaarden is genoemd. Met andere woorden, het gaat niet om 'ticking the box'.

Een belangrijke verandering is dat nu ook een basis is gelegd voor het verantwoorden van baten en lasten buiten de winst- en verliesrekening om, en voor het op een later moment alsnog opnemen in de winst- en verliesrekening. De nu geformuleerde beginselen sluiten goed aan op de praktijk zoals die zich in de specifieke standaarden heeft ontwikkeld. Maar op het concept zelf valt nog wel wat af te dingen: het recyclen leidt veelal niet tot relevante prestatiecijfers voor de periode waarin wordt gerecycled, aldus ook Brouwer.²⁹ Bijvoorbeeld het in de winst- en verliesrekening verantwoorden van de cumulatieve omrekeningsverschillen inzake een deelneming in het jaar dat de deelneming wordt verkocht: het te recyclen bedrag is een weergave van valutaveranderingen gedurende de gehele periode waarin de entiteit de deelneming heeft behouden, en heeft geen relatie met het resultaat in het jaar waarin recycling plaatsvindt.

Mede in dat verband is het opvallend dat de IASB het niet mogelijk acht om een robuuste conceptuele definitie van winst of verlies te geven.³⁰ Het CF beperkt zich op het punt van rapportage over financiële prestaties tot het vraagstuk of baten en lasten onderdeel uitmaken van winst of verlies, en gaat niet in op mogelijke andere relevante tussentellingen (zoals operationeel resultaat) of de informatie-

ve functie van alternatieve winstbegrippen zoals EBITDA.

8. Concepten van vermogen en vermogensinstandhouding

8.1. Hoofdpijnen van het CF

Het CF onderscheidt twee concepten van vermogensinstandhouding, en de daarmee verbonden concepten van winstbepaling:

- Financiële vermogensinstandhouding: er is sprake van winst indien het financiële bedrag aan het einde van de periode hoger is dan dat aan het begin (met uitsluiting van stortingen van en uitkeringen aan eigen-vermogenverschaffers). Dit concept gaat uit van een handhaving van een nominaal vermogen. Er is geen relatie met een waarderingsgrondslag.
- Fysieke vermogensinstandhouding: er is sprake van winst indien de fysieke productiecapaciteit van de entiteit (of de middelen die nodig zijn om dat vermogen te bereiken) aan het einde van de periode hoger is dan dat aan het begin (wederom met uitsluiting van stortingen van en uitkeringen aan eigen-vermogenverschaffers). Dit concept gaat uit van handhaving van de substantie. Daarbij past alleen een grondslag van actuele waarde.

8.2. Aantekeningen

Hier kan ik kort over zijn: dit hoofdstuk valt niet serieus te nemen. Het is geheel ongewijzigd overgenomen van het oude CF, zelfs niet qua terminologie op één lijn gebracht.³¹ Het staat daarom volstrekt los van de overige hoofdstukken. Ook de impact op standaarden van dit hoofdstuk was en is niet duidelijk. Concepten als financiële en fysieke vermogensinstandhouding zijn wel van belang, maar feitelijk hanteert de IASB dergelijke concepten, die vooral zijn gekoppeld aan de uitkeerbare winst, niet.

9. Slotopmerkingen

Het nieuwe CF is een verbetering ten opzichte van het oude. Vooral de uitgebreide behandeling van waarderingsconcepten is een goede toevoeging. Het CF is voor een belangrijk deel een bevestiging van de invulling van de concepten zoals deze in de

28. Zie www.ifrs.org/projects/better-communication.

29. Arjan Brouwer, 'De invloed van het nieuwe Conceptual Framework op de rapportage over prestaties binnen IFRS', *MAB*, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 41 – 49.

30. Feedback Statement, pag. 18; Basis for Conclusions, BC 7.17.

31. Zo wordt de term 'current cost' genoemd, waar 'current value' de toepasselijke term is. In plaats van 'profit or loss account' wordt de term 'income statement' gehanteerd. De omschrijving 'included in equity' is gehandhaafd, in plaats van 'other comprehensive income'. En er wordt zelfs nog gesteld dat niet de intentie bestaat een specifiek model van waardering en resultaatbepaling voor te schrijven, terwijl het nieuwe CF dat wel degelijk, op conceptueel niveau, doet.

standaarden zijn ontwikkeld³², maar dat is eerder een geruststelling dan een punt van bezwaar. Het zou schokkender zijn als de IASB plotseling met geheel andere concepten zou komen.

De in de praktijk belangrijkste impact op de standaarden betreft naar mijn mening de wijziging van het opnamecriterium, waarbij de eis is vervallen dat toekomstige kasstromen waarschijnlijk moeten zijn alvorens een actief of verplichting wordt opgenomen in de balans. Dit betekent dat meer activa en verplichtingen in de balans worden opgenomen, met effecten op de omvang van het eigen vermogen en op de gerapporteerde financiële prestaties.

Zelf vind ik het jammer dat de gebruikersgroep beperkt is en dat geen aansluiting is gezocht met de veel bredere stakeholderbenadering, waarbij financiële resultaten mede in het perspectief van niet-financiële prestaties worden beoordeeld. Ook het vervallen van het kwalitatieve kenmerk 'betrouwbaarheid' vind ik jammer. De nog altijd primaire nadruk op de balansbenadering, in weerwil van de aandacht van gebruikers voor juist de resultaten, wordt niet voldoende gecompenseerd door het ontwikkelen van robuuste concepten van financiële prestatiemeting, waarbij onvoldoende is nagedacht over de gevolgen van recycling voor de weergave van de financiële prestaties van een boekjaar. Voorts is de weergave van de verhouding tussen neutraliteit en voorzichtigheid niet het sterkste onderdeel van het CF. En het handhaven van het laatste hoofdstuk is echt een misser.

Het CF leidt niet tot een automatische wijziging van de standaarden. Dat betekent bijvoorbeeld dat het waarschijnlijkheidscriterium voor het opnemen van verschillende activa en verplichtingen nog wel enige jaren blijft bestaan. Niettemin is het ondenkbaar dat de standaarden niet aan de nieuwe concepten worden aangepast.

Dat neemt niet weg dat het CF niet zal leiden tot eenduidige invulling van standaarden: daarvoor zijn de concepten te algemeen en is nadere invulling in concrete gevallen noodzakelijk. Dat betekent dat bij het ontwikkelen van standaarden ruimte blijft voor professional judgement, onderhandeling, het zoeken van consensus en politieke beïnvloeding.³³ Daarnaast houdt de IASB zich het recht voor om voor specifieke standaarden af te wijken van het CF, namelijk als dat nodig is om de doelstelling van financiële verslaggeving te bereiken. Nieuwe inzichten of een andere economische omgeving kunnen daarvan de oorzaak zijn. De IASB verplicht zich wel om een afwijking van het CF uit te leggen, maar legt zich niet vast op een mogelijk daaruit

voortvloeiende herziening van het CF. Toch zouden zowel de meer concrete invulling van de concepten als de afwijkingen wat mij betreft moeten leiden tot aanpassingen van het CF. En dat mag best wat frequenter dan één keer in de 30 jaar. Daarmee zou het CF niet in beton gegoten moeten worden, maar onderdeel kunnen uitmaken van de 'consequential amendments' bij een nieuwe standaard. Het CF krijgt dan meer het karakter van een 'living document'.

32. Zoals ook Ter Hoeven beweert in zijn artikel 'Exposure Draft Conceptual Framework: Enige beschouwingen naar aanleiding van een 'filling the gap'-exercitie', *MAB*, 90^e jaargang, januari/februari 2016, p. 9 - 19

33. Zie Arjan Brouwer, Martin Hoogendoorn en Ewout Naarding, 'Will the changes proposed to the conceptual framework's definitions and recognition criteria provide a better basis for standard setting?', *Accounting and Business Research*, 45 (5), 2015, pag. 547 - 571.